

REUTERDAHL, HENRIK

**Om nykterhet och nykterhetssällskaper
såsom en religions- och tidsangelägenhet :
med afseende på utkomna skrifter**

Lund
1838

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Kungl. biblioteket

0 0000 000097876

Polit. kom.
Ulykt.
(P. v.)
o

Om nykterhet och nykterhetsfällsaper

såsom en religions- och tidsangelägenhet.

Med afseende på utkomna skrifter.

af

Sven
Neuterdahl.

(Utskrift af Theol. Quartalstr., 1838, 3:de h.)

Lund,
tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,
1838.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Myfterheten är hos oss en af hufvudsfrågorna för dagen. Regeringen utfärdar förmaningar till folket om des iakttagande och anwieningar till embetsmännen om des befordrande; alla partiets tidningar erkänna des wigt och srida, ehuru med något olika iswer, för des sak; den har till och med bildat sig egna tidningar, hwilka uteslutande sysselsätta sig med densamma; i alla socknar rådplägas om des befrämjande; folkförsamlingar hållas till des utbredande; folktalare uppträda för att göra den älskad och dyrkad; skriftställare i tjugtal fatta pennan för att för all slags allmänhet utveckla des wigt och förträfflighet. Den sistnämnda omständigheten synes göra en ny skriftställdares uppträdande öfwerflödigt. Det är dock aldrig öfwerflödigt att samla de argumenter, som i en wigtig angelägenhet blifwit framförde, att göra sig reda för deras betydighet eller obetydighet, och framför allt att komma till insigt i afseende på beskaffenheten af det sätt, på hwilket man i en sådan angelägenhet framgår. Att i dessa hänseenden komma det uppgifna ärendet något närmare är affigten med denna uppsats. Den will icke meddelas något nytt. Den will blott samla det hufvudsakligaste gamla. Den will icke gå positivt eller apostoliskt till wäga; den will blott tillse hwilket positivt förfarande som är det rätta och således ett verkligt befordrande af det åsyftade ändamålet, och hwilket som häraf är motsatsen. Bliswer uppsatsen härigenom för någon en warning mot öfwerdrift och oförstånd, så strider sådant icke mot des författares affigter. Författaren måste, till följe af dessa, göra afseende på det hos oss gjorda och sagda. Han måste hufvudsakligen göra afseende på utkomna skrifter. Hwilka dessa skrifter äro, tillkännagifwes här nedan-

före a). Alla hos oss utkomne kunna så mycket mindre vara affsedde, som många äro flygskrifster eller tidningsartiklar och icke tillgängliga i den allmänna bokhandeln. Någon hufvudsaklig torde dock näppeligen vara förbigången. Det redan anförda tillkännagifwer tillräckligt, att wi icke här äsyfta något recenserande af dessa skrifter. Det samma innebär och titeln på vår uppsats. Wi handla på detta ställe om sak, icke om böcker (än mindre om personer, hwilket kanst icke är öfverflödigt att anmärka), men om sak-sådan som den i böcker är framställd. Wi kunna således icke underlåta att beröra böckerna; men wi önska dock, att läsarens öga må såsom författarens hufvudsakligen vara fästadt på den ifrågakvarande wigtiga saken.

Någon frågar wäl genast: är denna sak verkligen så wiktig? Står det sämre till med nykterheten nu än fordom,

a) R. Baird, Historisk teckning af Nykterhetsföreningarne i N. Amerikas förenta stater, Sthm 1836. (För korthetens skull beteckna wi i det följande denna skrift med B.).

P. Wieselgren, Hwad skall man säga om detta nykterhetswäsen, i fall man annars tror Guds ord. Lund 1837. (Betecknas: W.). Med supplementer. (W. I, II, III).

A. S. Florman, Tal i Lunds Nykterhetsfällskap d. 16 Nov. 1837 (F. I.) och d. 18 Maj 1838 (F. II.).

P. G. Ahnfelt, Tal i Lunds N. F. d. 27 Febr. 1838 (N. I.), i Bosarps N. F. d. 18 Mars (N. II) och d. 27 Maj 1838 (N. III.). Fosterlandswännen, Sthm 1838 (F. W.).

Nykterhetswännen, Lund 1838 (N. W.).

Skriften: Nykterhet och Statshushållning med tillämpning på Sverige, har för oss icke varit tillgänglig.

Om Fattigwård och nykterhetsfällskaper. Sthm 1837.

Denna skrift innehåller åtskilligt godt, yrkar med all rätt, att behöflig uppmärksamhet må fästas på de författningar, som hafwa inflytande på brännwinstörningen och brännwinstillverkningen.

Of allmänna tidningar har i synnerhet Skånska Correspondenten ofta artiklar i nykterhetsfrågan.

fämre nu än någonsin? Är icke hela sträfwandet ett blindt al-
 larm, ett bruit pour une omelette? Författaren tror icke
 detta. Han wet wäl att omåttlighet, och särskilt omåttlighet i
 dryck, i sådan dryck som wanligen kallas stark, alltid ingått
 ibland och alltid skall komma att ingå ibland mensklighetens
 natursynder; att hwarhelst någon cultur wisar sig — och för-
 fattaren är färdig att fråga: hwar ibland menskligheten wisar
 sig icke en sådan? — der wisar sig ock en begifwenhet på nå-
 gon sådan dryck. Han känner ock till hwilken styrka, hwil-
 ken öfwerdrift denna begifwenhet gått både hos hela folk och
 hos enskilda personer, hwilka i kultur stått temligen högt. Han
 känner särskilt huru härmed förhållit sig hos våra försäder och
 stamförwanter. Men detta oaktadt tror han dock, att det onda
 hos oss kommit till en höjd, som är i hög grad wådlig, som
 förtjenar att af alla redliga och förståndiga på det ömaste be-
 hjertas och som hotar vår stat och vår ära och vår mensklighet
 med icke mindre än — undergång. Wäl må det wara sant,
 hwad af så mången med stor sjelfförnöjelse göres gällande, att
 rusigheten är sällsyntare nu än förr; att i de högre stånden det
 numera icke är en ära utan en skam att wara öfwerlastad; att
 det numera lika så litet är en hederspligt för wården att truga
 sina gäster att dricka, som en skam för gästen att undandraga
 sig det glas han icke anser sig tåla; att sådana bacchanalier,
 som fordom rätt ofta ägde rum wid barnsöl, bröllop, begraf-
 ningar, embetsbefordringar och andra tillfällen, numera nästan
 alldeles förswunnit. Widare må det wara sant, att äfwen hos
 de lägre stånden rusigheten mindre ofta förefommer; att man
 kan resa långa wägar, utan att möta en öfwerlastad, hwilket
 tillförene icke war förhållandet; att sällskap af öfwerlastade nu-
 mera sällan träffas äfwen på krogar och gästgifwaregårdar;
 att till och med auctioner och marknader kunna hållas, utan
 att fylleri och dermed förenade företeelser förspörjas. Härmed
 är det onda ingalunda afhjelpat. Det är wisst förträffligt, att sådant

ondt, som gjorde allmän skandal och uppenbarade sig i den wis-
 daste och wederstyggligaste råhet, till en stor del förswunnit.
 Men ett annat ondt, kanske ett värre ondt, återstår. Förträff-
 ligt heter det i en af de skrifter som ligga framför oss: "Till
 ytterlighet utöfwades dryckenskapen fordom, liksom nu, men
 den war då mindre förderlig, emedan den war begränsad till
 wisfa tillfällen; den tillhörde ej det dagliga lifwet, undergräsd
 ej, såsom nu, nationens moraliska och medborgerliga kraft, och
 smög ej såsom nu ett långsamt dödande gift i dess ådror. Dryc-
 kenskapen är ej något nytt i norden; den har tagit blott en an-
 nan form; det är hemseden som förändrat sig, då den öfwer-
 gått från en rå, men sällsynt njutning, till en lika rå men
 obegränsad; gått ifrån wisfa utfall ur det dagliga lifwet, som
 liksom kriser i en sjukdom botade sjelfwa sjukdomen, till ett
 dagligt oupphörligt bruk, gått ifrån undantag, som just derige-
 nom att de woro det, gjorde regeln så mycket strängare, sjelf
 till regel." (Inbjudn. till bildande af en förening för befor-
 drande af nykterhet och goda hemseder i Wermland; införd i
 F. W. Nr 3 och anmärkades). Det är denna regel som nu-
 mera är det onda. Det är detta dagliga, nästan stundliga
 förtärande af starka drycker, hwaraf folket nu lider. Det är
 detta oafbrutna intagande af små quantiteter, hwilka wäl icke
 kunna gifwa rus, men som dock hafwa blifwit ounbärliga, om
 kropp och själ skola wara spänstiga och wakna, som utgör före-
 målet för alla bättre bekymmer. Man kan icke säga att de
 högre stånden äro mera fria från detta kräftfår än de lägre.
 I de högre förekomma på olika tider af dygnet cognak, port-
 win, madera, aptitsupen, lifören, punschen; i de lägre först
 och sist, hela dygnet om, på alla dagens stunder, någon gång
 äfwen på nattens, och wid alla mer eller mindre högtidliga
 tillfällen, bränwinet. Det är utrotandet af detta onda, som
 tidens bemödanden hufwudsakligen äsyfta.

Att fråga är om ett verkligt ondt, derom kan intet twi-
 wel finnas. Hwad som lättast faller i ögonen är, att det dag-
 liga förtärandet af starka drycker tillshyndar dem som deraf äro
 i behof, och derigenom äfwen landet, en betydlig economisk
 förlust. Wi wilja icke inlåta oss i beräkningar. De äro, om
 också icke med fullkomlig noggrannhet och tillförlitlighet, gjorda i
 de skrifter, som wi genomgått. (I affeende på Förenade Sta-
 terna, B. s. 14. ff. I affeende på Sverige B. s. 160. F.W.
 Nr: 6). Wi lemna derhän huru mycket som skall asprutas eller
 tilläggas i affeende på de 60 millionerna kannor, som Sverige
 anses årligen förtära — då den ena beräknaren anser antalet
 något för stort, tror en annan det wara något för litet; — wi
 wilja icke heller säga, att allt hwad som förtäres är rentaf
 förloradt; men hwad wi icke kunna lemna obemärkt och hwad
 wi icke kunna underlåta att anse som en olycka, är det, att
 många millioner kannor bränwin och derigenom icke få millio-
 ner riksdaler swenskt banco rentaf förloras och förspillas. De
 förloras ej mindre för staten än för den enskilde. De förloras
 för den förra: de undandragas den werksamhet i denna, som
 deraf är i så stort behof; de undandragas rörelsegenar, af
 hwilka staten har gagn och glädje; de äro förlorade för behof,
 som äro af den ädlaste och skönaste art. Den wälsignelse som
 de kunde gifwa staten uppwäges icke till en milliondel af den
 bewillning densamma kan påräkna af bränwinsbränningen. Och
 ännu mer äro de förlorade för de enskilde. Låt wara att den
 som nyttjar spirituösa drycker derpå öfwerhufwud icke anwän-
 der mer än 2 sk. b:co om dagen — många tusen använda
 säkert derpå det tiodubbla och många hundraden det tjugo-
 eller trettiodubbla — dessa 2 sk. b:co om dagen gifwa något
 mer än 15 r:dr b:co om året. Det skulle anses som ett stats-
 barbari utan life att af dem, som icke kunna använda mer än
 2 sk. b:co om dagen på starka drycker, fordra till allmänna el-
 ler enskilda goda inrättningar såsom årlig contribution 15 r:dr

brico, och i mån deresfer af dem som på det nämnda sättet anwända mera; men det anses icke som något barbari att nedswälja dessa 15 rd. eller desamma många gånger fördubblade. Slöseriet anses icke för något slöseri, när det icke sker i stort. Duggregnet anses icke för något regn, oaktadt man deraf blifwer genomwät. Och detta detsföre, såsom det förträffligt heter i en af våra skrifter, att "Swensken, owan att någonsin af öfwerfötter samla capitaler, anwänder de små öfwerfötten till lifwets njutning, till njutning af bränwin, som öfwerallt erbjudes honom för en ringa penning . . . Den ringa penning, hwars utgift han således föraktar, utgör lifwäl under året ett betydligt capital, som han förslöser, liksom man förslöser tiden, emedan den består af minuter." (Inbjudn. t. Wermlandsfällskapet, J.W. Nr 3). Skulden för detta oförstånd skola bland annat creaturen bära. Wisshushållning för menniskorna skall wara en hushållning för creaturen. Bränwinet, heter det, ger åt ladugården en god föda för godt pris. Wi wilja icke fästa oss dertwid, att utmärkta physiologer icke anse denna föda för god, eller att lika utmärkta economer icke anse den kunna fås för godt pris, utan känna en annan lika god eller bättre, som kan erhållas billigare. Wi tala icke här om, emedan wi icke förstå detta. Men medgifwet hwad som fordras — hwilket numera dock wäl näppligen lär kunna medgifwas — skola då djuren lefwa på menniskornas bekostnad? Skola menniskorna utsgas och utarmas, på det deras orar och swin må rätt förträffligt kunna gödas? Skulle denna gödning kunna ske för så godt pris, om menniskornas njutningslust och undergifwenhet under sinligheten icke tillika detsföre wore tagna i anspråk? Eller skulle icke med en ringa del af det, som genom njutningslustens instränkande kunde besparas, samma fördel för creaturen kunna winnas, och desutom en god del af besparingen återstå för andra ändamål? "Bränwinstillwerkningen och således äfwen bränwin förtäringen," heter det från andra håll, "har i den mån

ingått i enskiltas, ja i hela provinserns economi, att den icke kan undwaras." Skola då dessa enskilda lefwa på sin omgifnings dårskap? Om det icke kan förbjudas dem att utöfwa en industri, som skänker dem bröd, skola de som omgifwa dem understödja en industri, som beröfwar dessa sitt bröd? I fall det icke är en nedrighet att bygga sitt wälfärand eller åtminstone sin economiska förkofran på andra människors dårskap, så är det åtminstone en dårskap att göra sig till ett föremål för dylika snitna beräkningar. Och hwad de hela provinserna beträffar, som sålunda skola lefwa af bränvinstillwerkning och bränwinstförtäring, så är wäl påståendet så wida sant, som i dessa provinser en mängd jordägare och familjsäder hafwa denna näring; men äfwen de bygga sin uppkomst på andras totala eller partiela ruin. Det kan omöjligt vara någons skyldighet att genom sin egen ruin bidra till andras uppkomst. Låt oss se, om icke, i fall de, som nu handla såsom om de hade en sådan skyldighet, hejdade sig och förjde för sitt eget wäl — wi tala hittills blott om ett economiskt wäl — de andre skulle påhitta andra näringswägar och söka berga ett lif, som nu uppehålls af dårar. Och kunde de ej detta, så måtte de hejbre dö och provinserna för en tid förwildas och förödas — öfwer det ohyggliga häri trösta wi oss genom den öfvertygelsen att det icke skulle räcka synnerligen länge — än att hela Sverige skulle blifwa en tiggarsstat, sedan det kastat sin must i bränwinstpannorne.

Bredwid denna economiska sidan af saken wisar sig en physiologisk, en medicinsk. Man behöfwer knapt vara physiolog eller läkare, för att begripa att en stor skada skall vara att besara af ett alltjemt fortsatt bruk af ett så starkt retmedel som bränwinet, antingen detta nyttjas utspädt och mycket orenadt, såsom af de lägre samhällsclasserne, i hwilket fall både ämnet sjelf och de widlådande orenligheterna måste verka skadligt, eller concentrerad och uppfryddadt, såsom af de högre stånden, i hwil-

ket fall retmedlet är starkare och werfningarne större. Då de egentlige physilogernas och läkarnes yttranden i detta hänseende äro ingalunda tvetydige. Wäl säga någre, att bränvinet i små quantiteter och sällan njutet icke egentligen skadar; men de säga wäl härmed egentligen intet annat, än att den menstliga physiken har den böjligheten, den förmågan att mottaga och med sig assimilera nästan hwad som helst, att föga eller intet egentligen skadar densamma. Wi känna ingen läkare, som icke säger att det alltjemt fortsatta och många gånger om dagen förnyade bruket af bränwin skadar; och ännu mindre någon, som säger att det gagnar eller är nödwändigt; deremot känna wi många som yrka, att det till dagligt bruk absolut skadar, att det genom sin öfwerretning förslappar, att så wäl nervsystem som digestionsorganer deraf i längden förswagas, att circulation och secretion, i början deraf något förstärkt, sedermera lida och erfordra allt större och större quantiteter af retmedlet för att bibehållas i sin naturliga ordning, in till des denna, tidigare än naturens lag det fordrar, ohjelpligt afstannar; att i samma mån som de physiska functionerna förlämas, inträffar ock detta med de psykiska, att tanken förlorar sin skarphet, minnet sin tillförlitlighet, phantasten sin listighet, wiljan sin spänstighet och fasthet. Wi hafwa för allt detta stora auctoriteter i de för oss liggande skrifterna. Wi hafwa de amerikanska och engelska läkarnes witsord. Wi hafwa den af alla ärade Flormans yttrande (F. I. s. 18); wi hafwa den i hela Europa frejdade Berzelli underskrift på den satsen, att bränvinet werkar som ett gift. Då wi hafwa äntligen hela det swenska läkarsällskapets declaration, "att bränvinet för en friff icke allenast är öfwersködligt, men ock skadligt; att det icke innehåller något födande; att des dagliga bruk är en stark frestelse till dryckenskap, förorsakar många allvarsamma sjukdomar, och gör andra swåra eller omöjliga att bota, samt leder till brott, fattigdom, otaligt elände och förtidig död, och att des fullkomliga umbä-

rande, undantagandes då det såsom botemedel enligt läkares föreskrift bör begagnas, skall mäktigt befordra samhällets sundhet, sedlighet och lycka." (F.W. N:o 3). Någon uppmärksamhet, någon trovärdighet måtte väl sådana yttranden förtjena. De män som i dem deltagit föras icke omkring af dagens vindar, fara icke omkring med dagens fabler och kunna icke jäfwas med dagens blinda, af passionen dicerade maktpråk. Men will man icke en gång tro dessa män, så må man åtminstone tro den bäste läkaren, erfarenheten. Så många som aflagt det dagliga bruket af starka drycker, intyga fullkomligen enhälligt, att de efteråt befinna sig bättre än tillföre, att mångfaldiga fysiska och psykiska olägenheter för dem förswunnit med de starka dryckerna, att genom dessas afläggande hellsa, arbetskraft och lefnadslust blifwit starkare, i fall de förut icke varit förlorade, och återwunnits, i fall man förut af dem varit i saknad. Och denna erfarenhet uttalas icke blott af några få enskilt, i hwilket fall den möjligtwis icke skulle wara fullkomligt tillförlitlig, utan af de tusen, tusen, som både inom och utom nykterhetsfällskapen bortlagt bruket af spirituosa. Hafwa dessa fällskap icke uträttat annat godt, så måste man åtminstone hålla dem räkning dertföre, att de wisat werlden, det starka drycker kunna umbäras afwen af dem, som på sådana varit mycket begifna, att endast de första ögonblicken, då man begynner att försaka dem, äro bittra, att de följande blifwa allt mer och mer angenäma, att dryckerna icke behöfwas för något arbete eller i något klimat eller under något lefnadsförhållande, men att twertom i hwarje lefnadsställning genom deras försakande all slags helsa förbättras.

Wi komma till sakens wigtigaste sida, den moraliskt-religiösa, hwilken wi betrakta som en, icke dertföre att den icke skulle kunna söndras och det allmänt moraliska elementet skiljas från det religiösa, utan dertföre att detta ännu icke behöfwes, utan i det ifrågawarande hänseendet det christligt-religi-

giösa sammanfaller med det meniskt-moraliska. Här är icke fråga om hwad moralitet och hwad christlighet ruset och således äfwen bruket af rusgifwande drycker såsom sådana kan äga. Denna fråga är lätt beswarad, antingen man betraktar ruset för sig eller för de följder, som dermed äro förenade. Ett tillstånd, hwari menniskan mer eller mindre förlorar medvetande och frihet, och detta genom sitt eget förwällande, genom det att hon gifwer efter för den råaste sinlighet; ett tillstånd, hwari hon aflägger sin menisklighet och blifwer lumpnare än det lumpnaste djur; ett tillstånd hwari hon kan begå de största dårskaper, göra sig skyldig till de nesligaste brott och åstadsomma de sorgligaste och ohjelpigaste oredor och oordningar i det meniskliga samhället, ett sådant tillstånd kan icke förswaras, ej en gång ursäktas, inför någon moralisk domare och aldrinäst inför den christlige. Härom behöfwa wi således icke att orda. Wi tala här om moraliteten och christligheten af det bruk af starka drycker, som icke ger något rus. Wi wisja icke på det sätt skaffa och immoraliteten och ochristligheten af detta bruk medgifna, att wi, såsom flere göra, i allmänhet benämna och anse dem för rusdrycker. Wi weta att de ofta icke äro detta, att de numera kanske mera sällan än fordom äro detta, och wi tro dock att deras dagliga bruk icke i moraliskt och religiöst hänseende kan förswaras. Eller kan det förswaras, att den fria menniskan skaffar sig en herre, som i sjelfwa werket icke är hennes, och en herre af detta slag, en herre som alltjemt ökar sin makt, och lätt kan blifwa en wild och grym despot, lätt kan störta sin tjenare i det nesligaste slafweri, och som, om han icke gör detta, åtminstone utkräfwer starka contributioner af hennes easa och hennes physiska krafter. Menniskan har tillräckligt många werklige herrar; hon har ingen rätt att låta anwärfwa sig af nya. Hur är det wäl bestaffadt med den menniskas frihet, som på förmiddagen icke kan fullgöra sina åligganden förr än hon förtärt ett wist quantum spiritus, eller på efter-

middagen förr än ett lika stort eller kanske ännu större quantum, liksom om i aptitssuppen, vinglasen eller cognaken, är intaget. Vi tala icke om att någon gång till sin egen och andras vederqwickelse och glädje intaga detta; vi tala om att dagligen göra detta, om att göra det som ett behof. Den som har sådana behof, den är icke fullt fri, och den som icke är fullt fri, den som icke är så fri som han till följe af sin natur kan vara, den består icke fullkomligt inför moralitetens domstol, och han består desto sämre, ju mera han är beherrskad och ju nedrigare och farligare den herre är, i hwilken sjettrar han ligger b). Men då är det också en skyldighet, säger någon, att bortläggga andra oskyldiga förlustelser, wid hwilka man under en lång lesnad, till en början utan medweten anledning och oftast för att icke vara sin omgifning olit, kommit att wänja sig, såsom tobak, the, caffe, en wis yttre lesnadsordning. Ofelbart är det så, om dessa så kallade oskyldiga ting i den mån gjort sig eller hålla på att göra sig till herrar, att man icke kan undandraga sig deras inslytande, eller dem förutan icke kan vara hwad man will och bör; om otwifelaktiga pligters uppfyllande beror på dem, och icke på dem som pligterna äro pålagda. I detta fall upphöra dessa adia-phora, dessa oskyldiga ting att vara oskyldiga; de blifwa lika så skyldiga som kränwinet. Skuld hafwa i egentlig mening hwarken de ena eller det andra; skuld har endast den, som på det sätt brukar de ena eller det andra, att han hindras från att vara sig sjelf; och han har i samma mån en större skuld, som hindret i sig sjelf är lumpet, eller för wälståndet menligt eller till följderna wädligt, eller i affeende på andra förförifft

b) "I allmänhet," säger Justinus Kerner, "kan blott den menniska hafwa en rätt waken hjerna, en rätt obeherrskad wilja, som ständigt är måstare öfwer buklustens, den gamle ormens, frestelser. Buktysfemet är att anse som djuret i menniskan, som den gamle ormen, från hwilken synd, sjukdom och död kommer öfwer menniskan."

och förderligt. Att åtminstone i de skännda hänseenderna förtärandet af starka drycker har en större skuld än begagnandet af det öfriga, som är i fråga, lär ingen kunna neka, och i och med det sam ma är of moralitetens dom öfwer detta förtärande uttalad. Och denna dom upphäwes icke af kristendomen. Christendomen yrkar ännu bestämdare, att man blott skall tjena Gud och bortlägga allt som förhindrar hans tjenst. Christendomen befäller att man skall afhugga sin hand och utriswa sitt öga, om hand eller öga är till förargelse. Men till förargelse är wäl det, som både i egentlig och oegentlig bemärkelse förtynger hufvudet, förwefligar armen och gör foten wacklande. Till förargelse är wäl det, som, om äfwen icke absolut, dock ofta i rätt betydlig mån, ofta rätt fullständigt, hindrar menniskan från att i ordets renaste och skönaste betydelse wara en fri och sann menniska.

Det tåler således intet twiswel, att det dagliga, det till behof öfwergångna bruket af starka drycker är ett ondt, och att des motsats nykterheten är ett godt, ett för den enskilt och samhället öwärdeligt och ouppwägbart godt. "Nykterheten," heter det både sant och skönt hos en af våra skriftställare, "nykterheten bör anses tillhörig hwad jorden har kärast och skönast; den är dietens kultur; den är materiens idealism." (N.W. N:o 1.) Det är icke underligt att man för winnandet af denna stätt använder stora bemödanden. Det är icke underligt att man anstränger alla sina krafter för att förjaga des motsatser, icke allenast den infernaliska dryckenstapen, den i raseri bringande rusigheten, utan tillika den bestialiska undergifwenheten under de starka dryckernas dagliga, om också ännu icke berusande förtäring. Det är icke underligt, att regering och folk, embetsmän och enskilda, clerker och lekmän, alla landets wise och gode inbyggare stå upp och förkasta styggelsen och icke låta det wara twetydigt, huruvida de anse nykterheten

antingen såsom en högwigtig religions- och folkangelägenhet eller som en obetydliggheit, den man riktiggast kan göra till föremål för åtlöje och gäckel.

Bland de medel, hwilka man nyttjat för att mota dryckenskapen — wi beteckna hädanefter med detta ord spritdrickandet i alla dess grader — hafwa i senare tider nykterhetsfällskaperna med iswer blifwit sökta. Ett större förtroende erhöles de först i Amerikas Förenta stater, (en af våra författare, den i Sverige numera allmänt bekante Baird, meddelar derom goda och mycket intressanta, om och något uttänjda, och allt för encomiastiska underrättelser), tillwunno sig derefter någon uppmärksamhet i England och omfattas nu af många i vårt land med ett slags förtrostan. De inrättas i alla landsorter. Statens och kyrkans högste embetsmän ställa sig för dem i spetsen. Ett och annat ord höres wisserligen mot dem; men de fleste äro för dem och tro att den absoluta nykterhet, till hwilken man i dem förbindet sig, snart skall göra sig rådande i landet och åtminstone för det mesta undantränga dryckenskapen. Swem will icke gerna öfwerlemna sig åt detta hopp? Swem will störa det hos andra, äfwen om han icke med hela sitt hjertas deltagande kan omfatta detsamma? Swem unnar icke nykterhetsfällskaperna all framgång, all den wälsignelse de möjligen kunna utbreda? Endast i det fall att deras bildande och underhållande bedrifwes på ett sätt, som måste hindra wälsignelsen, endast i det fall att förwillelse och oförstånd sälla sig till fällskaperna, i dem taga en hög ton och till och med i dem wilja göra sig till ordförande och herrar, endast i detta fall är man skyldig att taga till orda, icke mot fällskaperna — de kunna äfwen under förutsättning af det nämnda fallet wara ofskadliga, till och med nyttiga — utan mot det oförstånd och det ofskid, som i dem är mer eller mindre rådande. Och häremot tager man wäl häst på det sätt till orda, att man för sig och andra söker utreda hwad fällskaperna äro och hwad de icke äro, hwad som af dem

med skäl kan wäntas och icke wäntas, och för hwilka naturliga sjukdomar de hafwa att afka sig, hwad ofog som antingen redan i dem och af dem bedrifwes, eller hwad som håller på att i dem uppkomma. Författaren af denna uppsats anser sig hafwa wunnit sitt ändamål, om hans ord i någon mån bidraga att kasta ljus öfwer dessa frågor.

Föreningars ingående är ett icke owanligt medel för winnande af något ändamål. Ändamålet har dock gemenligen varit positivt och tillika mer eller mindre inskränkt, således economiskt (jernvägars anläggande, ångfartygs byggande, handelsvägars öppnande och begagnande o. s. w.), politiskt (winnande af politisk frihet inom ett wist område, utbredande af wissa politiska åstgter inom en wist stat m. m.), moraliskt (fattiga barns uppfostran, enfors och medellöfas understödjande, bildande af dugliga medlemmar inom wissa samhällsclasser m. m.), wetenskapligt (framsteg i någon särskilt kunskapsgren eller i flera sådana), artistiskt (liknande framsteg i någon wist konst), religiöst (befästande och utbredande af wissa religionsmeningar). För allmänna negativa ändamål, för bortläggandet af något fel, för utrotandet af någon last weta wi knapt att hittills några föreningar varit bildade. De synas och dertill wara mindre tjenliga. Der något positivt skall winnas, kunna förenade krafter behöfwas. Der den enskiltes capital, eller förstånd, eller insigter icke räcka till, der anlitas med rätta andras. Der åter fråga är om utrotande af en last, der beror allt på öfwerlygelse, på god wilja, på ett ädelt bemödande. Men till wäskande här af kunna den endes krafter wara så goda som tusendes, den enskiltes argumenter wara så talande som alla de med honom förbundnes, den enskiltes inslytande så werksam som en stor förenings. När den enskille har krafter och tillfälle att i detta hänseende werka, så må han använda dem; har han dem icke, så får han dem ej derigenom, att han sällar sig till en förening. Är han för sin egen del fri från lasten, så till-

hör han redan derigenom föreningen, utan att han behöfwer insätta sitt namn i desz längder. Är han det icke, så blifwer han det endast genom en bättre insigt och en bättre kraft; men denna winnes icke derigenom, att han gör sig till medlem af en förening, icke ens derigenom, att han låter denna förenings storhet och i många hänseenden oförnekliga betydighet afruga eller aflocka sig en föresats, en förbindelse. Föresatsen är god, liksom förbindelsen: men här är insigten, öfvertygelsen, den andliga kraften det hufwudsakliga, och den winnes icke genom tusen de mest imponerande föreningar, eller derigenom att den, som behöfwer insigten och kraften, fäster sitt namn wid de tusendes, som antingen werkligen wunnit eller föregifwa sig hafwa wunnit hwad som sålunda behöfwes.

De så erkänna de warmaste anhängarne och befrämjarne af den här ifrågakämla angelägenheten, att de till en början icke anfågo den ändamålsentligt kunna bedrifwas genom absolut affägelse eller genom föreningar, som till en sådan förbunds sina medlemmar. Hos Bård säger en af nykterhetsföreningarnes talare: "då jag först hörde talas om den absoluta återhållsamheten från starka drycker (och de derföre åsystade föreningarne), wille jag icke tro derpå; än mera, jag bedrifwades deraf, ty jag fruktade sådant wara ett steg utöfwer målet, och att denna lära skulle, liksom alla wäldsamma kurer, göra mera ondt än godt" (B. s. 23). Wieselgren säger sig i flera år "hafwa tvekat och ransakat, och derföre icke undra om andra ännu tveka och ransaka" (W. I. s. 10). Det är notoriskt, att denna tvekan, man kan wäl säga, denna wedersässa ännu äger rum hos ett stort antal wälsinnade, redlige och werkligen nyktrare samhällsmedlemmar. Ett sådant indicium af en ännu obesegrad natur förtjenar wäl någon uppmärksamhet. Det är wäl wärddt att efterfråga, hwari denna tvekan om nykterhetsföreningars ändamålsentlighet har sin grund. Den förnämsta grunden torde wäl

wara den ofwan antyddade antingen dunkelt kända eller klart inseddade sanningen, att yttre föreningar icke egentligen kunna befordra allmänna moraliska bygder och än mindre utrota allmänna moraliska förwillelser, för hwilka erfordras en andans werksamhet på enskilda, hwilken föreningar såsom sådana icke kunna utöfwa. I sammanhang dermed står wäl den rent menliga, kristliga och protestantiska sanningen (också antingen dunkelt känd eller klart insedd), att den sant fria människan af intet yttre bör wara bunden, att hon för hwarje tillfälle bör hafwa rättighet och pligt att pröfwa, utwälja eller förkasta; att hon icke af ett i förwäg gifwet löfte bör låta betaga sig denna rättighet eller förnärma sig i denna pligt; att den spirituösa drycken, liksom hwarje annat yttre ting, i sig sjelf är något likgiltigt; att des rätt eller orätta bruk icke i allmänhet kan afgöras, utan ankommer på de förhållanden, under hwilka det sättes i fråga; och att således detta bruk i förwäg och utan betraktande af sådana förhållanden likaså litet bör affägas som antagas. (Man erindre sig härwid wår mästars underwising, att "människorne af sig sjelfwe skola dömma hwad rätt är." Luc. 12: 57.). Att den spirituösa drycken finnes, är för mig en tillräcklig anledning till yrkande af min rättighet att afgöra, när den skall nyttjas. Att den alldeles icke skall nyttjas, att den under ett hwart förhållande är förkastlig, det kan ingen wäga säga. Icke heller att det enda förhållande, i hwilket den kan böra nyttjas, är ett af läkare utwisadt sjukdomsförhållande. Äfwen i friska tillståndet kan ett förhållande för mig inträda, då jag bör eller åtminstone har rättighet att nyttja densamma. För ett sådant bör jag icke genom ett löfte antingen hafwa satt mig ur stånd att öfwerträda min pligt, åtminstone begagna min rättighet, eller hafwa satt mig i wäda att bryta mitt löfte. Det är wäl otwiswelaktigt, att dylika betraktelser, hwilkas rättighet swärsligen lär kunna nekas, hos mången göra sig mer eller mindre gällande och förhindra mången att stänka sitt bifall

ät de ifrågawarande föreningarna. Och härtill kommer ännu något annat? En hwar känner, att det är hans pligt att wara nykter; men en hwar känner tillika, att detta är en pligt äfwen utan något särskilt löfte. Den som alltså af honom i detta asseende fordrar ett löfte, ger åtminstone indirect tillkänna en farhåga, att han icke utan särskilt försäkran will fullgöra sin pligt eller en förmodan, att den tillsörene icke blifwit uppfyllt. Men med en sådan farhåga och en sådan förmodan förbinder man sig just ingen. Den som fordrar, att någon skall ingå i ett ärlighetsfällskap, hvars medlemmar förbinda sig att bortlägga tjuveri, tullförsummning, uppbördsförsummning o. d. har just icke det artigaste swar att wänta af den ärlige mannen. Mycket bättre är icke i sig sjelf uppmaningen att ingå i ett nykterhetsfällskap. Wi medgifwa dock, att omständigheterna gjort den bättre, att tidsförhållandena äro sådana, att man med den sista uppmaningen mycket mindre behöfwer förnärma den rättfämnade än med den första; men wi tro oß tillika hafwa godt gjort, hwarföre man äfwen med rättfämnighet och förstånd kan skaka på hufwudet wid frågan om inträde i nykterhetsföreningar, samt begära betänkerid, innan man ät dem lemna sitt namn.

Härmed hafwa wi alldeles icke sagt, att man alldeles icke ät dessa föreningar skall lemna sitt namn, eller att de ingenting kunna uträtta och ingenting hafwa uträttat. Wi hafwa blott sagt, att hwad med dem äsyftas, nemligen nykterhetens bestående och dryckenskapens förhindrande, icke är af den beskaffenhet att det naturenligt i dem skall winnas, liksom att i dem något kan finnas, som är hinderligt för en bättre mensklighets utveckling och derföre förekommer bättre menniskor motbjudande. Jemte detta yrkande medgifwa wi, att tiderna kunna wara sådana, ja, att de till och med äro sådana, att äfwen detta medel bör försökas, att det under vissa wilkor bör af de bättre omfattas, och att det ingalunda förtjenar det hän, hwarmed det af många ännu anses. Swad för det första hä-

net betröffar, så inses des orättfärdighet häft deraf, att det äfwen af de hänande gerna medgifwes wara riktdt mot den uppriktigaste och wädraste wälmening. Swad skyldigheten att göra det nämnda försöket widkommer, så bör den så mycket mindre sättas i fråga, som de redan gjorda försöken lemna resultat, hwilka ingalunda äro föraktansvärda. De hafwa, såsom wi redan förut anmärkt, för det första wist, att de mest spirituösa drycker kunna i alla lefnadsförhållander umbäras, och detta icke blott af enskilda utan ock af massor, en sanning hwilken för 10 eller 12 år tillbaka icke war medgifwen, men nu allmänt är det; och för det andra hafwa de, genom det stora deltagande de wunnit, wäckt om icke omedelbar öfwertygelse och andlig kraft, åtminstone uppmärksamhet, estertanka, pröfningslust, och från dessa är wägen wanligen icke så lång till det ännu bättre, som de icke omedelbart funnat åstadkomma. För att nu wisa, huru högt icke blott detta bättre, utan ock allt sådant, som der till kan gifwa anledning, är att skatta, kan det wara en skyldighet att omfatta äfwen det senare; men under wilkor, under det bestända wilkor, att det bättre werkligen skall åsyftas, att man icke skall stanna wid det förberedande och mindre wigtiga, och framför allt, att man icke derwid skall stanna på ett sätt, som gör märkligt framskridande i andra ädla riktingar omöjligt eller swårt. För man icke detta wilkor sig medgifwet, ser man att antesignanerna i de bestående föreningarne förbitse deisamma och ensidigt sträfwa till ett med ensidighet bestämmt mål, så är man icke blott berättigad utan ock förpligtad att draga sig tillbaka, att låta nykterhetsföreningarne gå den wäg de tro wara den för dem mest tjenliga och sjelf beträda en annan. Och det kan wara fara wärdt, att ännu hos oss denna pligt äger rum och denna rättighet bör begagnas. Betrakta wi det sätt hwarpå nykterhetsföreningarnes sak ännu hos oss bedrifwes, så finna wi deruti för det mesta så mycken steshet och falskhet, så mycket oförstånd och säwett (merendels i förening med en re-

dan erkänd, mycket berömvärd wälmening), att wi måste hafwa mycken betänklighet att med dem förena oss. Wi böra rättfärdiga dessa stränga yttranden.

Man har för sitt ändamål användt falskt-religiösa argumenter. Såsom man ända från christendomens början med bibeln förswarat eller bestridt hwad man i allmänhet wille förswara eller bestrida, derwid mindre efterfrågande bibelns än sin egen mening, derwid med icke ringa konst men också med icke ringa falskhet ur bibeln frampressande hwad som blott fanns i det egna spetsfundiga och fantastiska hufwudet, så har man och gjort i nykterhetsföreningarne. Man har icke åtnöjt sig med att i sina tal om nykterhet utgå från ett bibelspråk, mer eller mindre passande för den sak, för hwilken man israde; man har äfwen ur bibeln welat bewisa riktigheten af alla nykterhetsällskapernas reglor. Men härwid kom man i någon förlägenhet. Nykterhetsällskaperna yrkade en absolut nykterhet, ett absolut afhållande från spirituösa drycker. Bibeln icke blott tillät, utan tillstyrkte äfwen, för wissa förhållanden, bruket af win. Således skulle en skillnad göras mellan win och starka drycker. Således drog man en gräns mellan sådana drycker som släcka törsten och nära (watten, mjölk o. s. w.), sådana som gifwa rus (de gamles sifera, de nyares bränwin, arrak, cognak o. d.), och sådana som kunna vara både närande, törstsläckande och berusande (win). De förra woro tillåtna, de andra förbudne; det tredje slaget war tillåtet så wida som det brukades med förstånd och måtta, i annat fall förbudet. (W. s. 20). Wi fråga: Är denna skillnad biblisk? Står icke på en otalig mängd ställen starka drycker (sifera) parallelt med winet? War der i sjelfwa werket någon hufwudsafelig skillnad mellan det ena och det andra? War icke siferan det allmänna uttrycket och winet det särskilta, och innefattade således icke den förra, jemte åtskilligt annat, äfwen det sednare? Lärer oss bibeln i afseende på förtärandet af starka drycker något annat än föl-

jande twenne hufwudjanningar? Först. Det bruk af starka drycker, som i större eller mindre mån gifwer rus, är förkastligt. Redighet och tanka må aldrig hos en christen förloras. Men de gå förlorade genom ruset, och således förloras äfwen frihet och dygd och förmåga till goda gerningar. För det andra. Det bruk af starka drycker (liksom af hwarje annat yttre ting) är förkastligt, genom hwilket man, äfwen utan att man i någon mån är berusad, gör sig till en slaf af dessa ting, beror af dem och icke af sig sjelf d. ä. af sin inre genom Guds nåd förwärswade bättre menniska; och genom hwilket man således åtminstone i wiß mån beröfwar sig menstlig och christlig frihet. Intet annat bruk än detta är förbudet. Hwarje annat är tillåtet. (3 förbigående erindra wi här om Pauli warning till Colosserna, att de icke skulle "låta begripa sig genom beskifna stadgar . . . de der säga: Du skall icke komma wid det, icke smaka det, icke handtera det." Col. 2: 20, 22). Och härwid göres ingen skillnad mellan win och annan spirituös dryck. Det ena kan gifwa rus så wäl som den andra. Det ena kan göra sig till herre öfwer menniskan, så wäl som den andra. Will man blifwa wid bibeln så blifwe man wid detta. Will man gå derutöfwer, så söke man andra skäl. Hwem nekar att sådana kunna finnas? Hwem nekar att den enkelta klosheten eller statsklosheten kan böra göra en större inkränkning i bruket af bränwin än af win? Hwem nekar att läkarekonsten kan göra detsamma? Men man säge icke att bibeln gör det. Man missbrukar då bibeln. Man gör då bibeln till en champion för menniskohugskott, i dag till champion för ett rätt wadert och aktningswärdt hugskott, i morgon för ett barnsligt, i öfwer morgon för ett skadligt och förkastligt. Det är i sanning icke en wälförstådd bibelskrif, som på sådant sätt använder det bibliska ordet. Och från detta exegetiserande har man gått ännu längre. Man har identifierat nykterhetsföreningarnes sak med nykterhetens och christendomens. Man

har från predikstolarne låtit höra sådana ord som dessa: "De som sst ingå i nykterhetsföreningarne äro de som på den yttersta dagen först blifwa ställda på domarens wensfra sida." Man har utan alla wilkor och inskränkingar förklarar att "Herren med wälbehag ser ned till nykterhetsförbunden" (A. II. s. 26). Man har utan alla förbehåll och undantag förklarar, att "de som förtära eller sälja starka drycker äro att anse som owärdiga medlemmar i ett christligt samfund" (B. s. 38). Man har låtit det wara ett bewis på nykterhetsföreningarnes gemensamhet med christendom, att båda till en början wäcke motsägelse (B. s. 1). Man har uttryckt sin förhoppning "att ingen som tror och wördar Guds ord, skall," i något hänseende eller af någon anledning, "ställa sig i strid med nykterhetsföreningarne (B. s. 4)." Man har antydt att de rätte christne, för att undwika "den lifställighet med werlden, som är ett tecken till swagt andeligt lif" (A. II. s. 4), borde ingå i nykterhetsföreningarne, och derwid, säkert i förhastande, kommit att yttra så besynnerliga, så lätt missförstådda och missbrukade ord som dessa: "Der måste wara en skarp skillnad i sjelfwa det yttre lefnadsstillet mellan husets barn och mörkrets, ty faller den bort, så försvinner lätt äfwen den inre, wäsentliga olifheten." (A. cit. st.). Om författaren ännu en gång begrundar dessa ord, skall han kanske finna skäl att modificera, om icke att återtaga dem. Ja, man har gått ända derhän, att man har jemfört doplängden med nykterhetslängden, doplöftet med nykterhetslöftet och sagt: "Har ej en fader rätt att genom sina barns inskrifwande i ett nykterhetsällskap, innan de sjelfwa äro fullmyndige, förwisfa dem om hans tanke i ämnet, så har han ej heller rätt att låta döpa dem, innan de sjelfwa begära dopet." (B. s. 22). Wi trodde annars, att dopet gaf något mera än förwisning om menniskors tankar. Wi trodde att wi derigenom försattes i Guds rike, och att detta war något mer än mat eller dryck, att det war rättfärdighet och frid och fröjd i den helige ande.

Nu läre wi åtskilligt annat. Nu läre wi t. ex. att ätande och icke-ätande, drickande och icke-drickande icke är så owigtigt, och att särskilt det sista på samma sätt kan blifwa pligt för en kristen, som det war detta i det gamla, längesedan förswunna, i kristenheten alldeles icke öfvergångna Rehabit-samhället. Sannerligen, detta är för mycket af oförstånd, för att icke kalla det något ännu sämre än oförstånd.

Äfwen med falskt-moraliska skäl har man sökt stödja sin sak. Man kände eller insåg swagheten af den bewisning som man försökte att hämta af bestämda bibelställen. Således tog man moralen, den kristna så wäl som den allmänna, till hjelp. Och detta ungefärligen således. Den fullkomliga afhållsamheten är icke absolut befalld. Den står icke i de tio budorden. Den förefriswes icke af förnustet. Men detta blott "för meniskohertats hårdhets" skuld. Det är nyttigt att iakttaga den samma. Det är nyttigt för oss sjelfwa, det är nyttigt för andra. Den befallles oss således icke af moralen, men den tillstyrkes oss. Den står ej bland förnustets och kristendomens præcepta, men den står bland bådas consilia (B. s. 13 ff.). Wi låta den gamla catholska skillnaden mellan moraliska præcepta och consilia gälla, ehuru mycket, deremot af protestanten kan anmärkas. Wi fråga blott: är der någon skillnad mellan præcepta och consilia, när de senare lika så litet som de förre göra afseende på särskilda förhållanden, när båda lika mycket gälla, när båda lika absolut, lika owillkorligt fordra detsamma af alla. Är nykterhetsrådet annat än ett nykterhetsbud, när det säger: ingen frist är berättigad att under hwad omständighet som helst och i hwad mått som helst förtära hwad som kallas starka drycker. Och säger icke nykterhetsrådet just det, då det yrkar absolut nykterhet, då det förkastar all pröfning, då det förkastar all måtta. I det senare hänseendet förefomma märkliga ord hos våra författare. "Måttligheten," heter det hos en af dem, "är blott en snara för swagheten." (B. s. 28).

Och hos en annan: "Måttligheten är en skräpelig ting, ett själf-
 bedrägeri, ty måttlighetens gräns är icke beständande, utan
 flyttas fram och tillbaka efter omständigheterna." (A. II. s. 25).
 Och på ett annat ställe hos den samme: "Det är ingen vä-
 sentlig skillnad mellan en måttlig och omåttlig supare; de må
 gerna räknas till samma class, ty de draga i ett of tilljam-
 mans och äro, fastän med någon skillnad, fångne i samma djef-
 wulens snara" (A. III. s. 4.). Wi tro knapt våra egna ögon,
 när wi läsa dylikt. Wi hade annars föreställt oss, att färffilt
 för de christne och wäl äfwen för de i allmänhet förnuftige
 gällde det Paulinska *σοφειν ες το σωφροειν*, hwilket wår
 gamla bibel öfversätter med "hålla sig så, att der är måtta
 med." Wi hade föreställt oss, att den christne just såsom sådan
 skulle hafwa den insigt, att han kunde bedömma "måttlighetens
 gräns," att han icke orätt utan rätteligen skulle kunna "efter
 omständigheterna" uppdraga densamma. Nu lära wi motsat-
 sen. Nu lära wi, att den christne icke skall wåga, icke skall mä-
 ta, utan för att icke feltaga sig, fasta bort både mått och
 wara. Nu lära wi att der ingen rätt wäg, ingen sann me-
 delwäg finnes, utan att man för att icke komma i den wensfra
 gropen skall fasta sig i den högra och der blifwa liggande.
 Eller will man kanske säga, att der för det ifrågawarande äm-
 net ingen gropp till höger finnes? Man erindre sig de gamla
 tidernas affeter. Låt wara att wår tid icke är utfatt för dylikt
 förwillelse, för dylikt öfwerdrift; äro de grundsatser, som göra
 en dylikt öfwerdrift möjlig, derföre mindre förkastliga? Dock
 låt äfwen wara, att man har rätt i sitt ifrande för den absoluta
 nykterheten, i sin hientlighet mot måttan. Hwarför är man icke
 deri consequent? Hwarföre ifrar man blott mot bränwinet,
 arraken, cognaken, och i senare tider kanske äfwen mot port-
 winet, maderan, xereswinet? Hwarföre icke också mot allt
 slags win och mot ölet? Därför de kunna berusa. Därför de
 kunna förtjena den i våra skrifter så mycket älskade benämning-

gen rusdrycker? De få dock passera. I affeende på dem skall måttligheten iakttagas. I affeende på dem är den ingen "snara för svagheten, ingen ströplig ting, intet sjelfbedrägeri." Låt vara, att detta kan förswaras med andra skäl, t. ex. med economiska eller med medicinska; men med moraliska blifwer förswaret lamt. Man skulle wäl här med lika mycken tillförsigt, som en af våra författare i en annan fråga ådagalägger, kunna utropa: "red dig ur detta garn, du så samwetsgranne" nykterhetspredikant! Och äfwen i affeende på de från arnat håll hämtade argumenterna skulle wäl en eller annan fråga kunna uppkastas; i economiskt hänseende t. ex. den, huruwida den största förlusten göres genom de högre ståndens windrickande eller genom de lägres bränwindsrickande, och i medicinskt den, om det i vårt land wanlighwis illa gästa, illa kofta och dock stundom temligt starka ölet, af hwilket man någon gång får se unga och entusiastiska nykterhetswänner dagligen nedpumpa hela buteljer, är mindre skadligt för helsan än ett eller annat glas bränwin om dagen. Man torde således wäl hafwa något skäl till den frågan, om måttlighet i det ena stycket är mera förfastlig än i det andra, eller om man icke står på den fastaste moraliska grunden, när man yrkar och af alla sina krafter söker att upphinna måttlighet i allt.

Icke bättre försarande har man i psychologiskt hänseende iakttagit. Man förfastade — och wäl med skäl — de så kallade måttlighetsföreningarne, för det de icke höllos, för det att i dem, icke mindre än utom dem, måttligheten öfwerträdde. En hwar trodde sig vara måttlig och nästan en hwar war mer eller mindre omåttlig. "Jag tillstyrkte," heter det i en af våra skrifter, "halförsupne och helförsupne att göra måttlighetsföreningar med sig sjelfwe. De lofwade och höllo — tills de bröto." Måne det är någon anledning till den förmodan, att de som ingå i de så kallade absoluta föreningarne längre skola hålla sina löften. Man besünne på hwad sätt man skaffar sig dessa

löften. Man lockar och trugar. Att dem som behöfwa ett bewis, ger man ett godt, i fall de ingå i föreningarne; i annat fall ett dåligt. Man upprör känslorne. Man beskriver hwetet rätt glödhett för dem, som ännu tro sig behöfwa sitt bränwingsglas. "Hos sådana," har det hetat i ett nykterhetstal, "är deras christendom icke många ören wärd." Deremot låter man himmelriket och Guds nåd ware dem temligen nära, som affstå från bränwinet. Man begagnar det wälde man äger öfwer qwinnor och barn, ofta öfwer nattwardsbarn, för att, som en säkallad nykterhetswän någon gång sade försattaren af denna uppsats, "knipa dem" och genom dem deras män och fäder. Männe icke detta är en protestantisk jesuitism, en nykterhetsjesuitism, nog så lumpen och föraktlig som den gamla catholiska? Man förswärar sig med wälmeningen, med de goda werkningarne. Liksom icke den catholiska hade både den ena och de andra; liksom hos oss wälmening och werkningar rättfärdiga medel. Nej, denna jesuitism förjenar icke att kallas protestantisk; den tillhör ingen christlig kyrka. Och hwad winner man med densamma? Några hundrade, kanske några tusende namn och med dem likaså många skriftliga eller muntliga förbindelser. Och härmed tror man sig och säger man sig hafwa wunnit "själar." Med synbar förnöjelse räknar man dessa. Med synbar stolthet omtalar man de skaror man i flera församlingar, län och provinser förwärfwat åt nykterheten. Nykterheten är ett godt, om också icke det högsta; hade man åtminstone åt nykterheten förwärfwat skarorna. Men icke en gång öfwer något sådant har man psychologisk anledning att glädja sig. De flesta qwinnorne hade wäl i alla fall icke gått rätt långt i dryckenkap. Att barnen i en framtid skola wisa trohet emot det, icke af dem, utan för dem gifna löftet, är mycket owist; det kan hända, men det kan också icke hända. Hade man i detta hänseende någon säkerhet, så wore det ju den lättaste sak i werlden att, då man inskrifwer ett barn i dopboken, afwen in-

skrifwa det i nykterhetslängden och sålunda skaffa sig garantier åtminstone för kommande generationers nykterhet. En sådan allmän inskrifning lär emedlertid icke hittills wara försökt. Wi kunna icke finna, att den är mycket sämre än den partiela som recommenderas. Och utom qwinnor och barn fås några, kanske ett stort antal män, dels på de redan nämnda sätten och dels på bättre. För dem som fås på bättre sätt, för dem som winnas genom öfvertygelse och insigt, hafwa wi en stor respect. De äro en plantskola för nykterheten, genom hwilken mycket godt kan åstadkommas. Och om ibland hundrade, som nykterhetsfällskaperna hafwa wunnit, der icke finnes mer än en enda sådan, så har nykterhetsfällskaperna genom denne gjort nytta. Men till det öfriga fällskapet hafwa wi ingen rätt stor förtröstan. Till en början hindras de kanske något af skam från att bryta sitt löfte; men snart har denna förlorat sitt hufwud och då underlåta de icke att begagna sig af de tillfällen, som gifwas dem att bryta förbindelserna. Wåra nykterhetsföreningar känna tillräckligt sjelfwe, att de redan hafwa haft flera orrogna medlemmar. Dessas antal skall ökas i samma mån föreningarnes ungdom och hetfighet aftager. Om tjugo år skola troligtwis nio tiondelar af nykterhetsföreningarnes medlemmar hafwa utgått från sina förbund och glömt sina löften. Det wore godt, om någon större del af de sålunda utgångne, jemte hela den qwarblifna ena tiondebelen, icke med nykterhetslöftena också hade förglömt måttligheten.

Wi wåga säga, att man äfwen i physiologiskt och medicinskt hänseende förgått sig. Wi anmärka således huru man lagt wigt derpå, att alkoholen, den förnämsta beståndsdelen i starka drycker, icke är en naturprodukt, utan framkommer genom konst. Nykterhetswännerna öfwerbjuder hwarandra i bemödanen att illa utmåla des uppkomst. "Alkoholen finnes icke i någon organisk kropp, som är wid lif. Det är först efter lifwets upphörande, sedan kropparne underkastats de lagar, hwilka re-

gera den liflösa materien, som . . . alkoholen framalstras." (B. s. 5). "Den är en konstgjord product, lika skild från naturens egna alster, som det giftiga smittämnet skiljer sig från de frukter och vegetabilier, af hwilkas upplösning det uppkommer." (s. st.) "Bränwinet är ingen Guds gåfwa, intet verk af Skaparen (!); des hufwudbeståndsdel finns icke i hela den lefwande naturen, utan är ett dödens foster. Ty det är först då lifwet är ute och förgängelsens lagar göra sig gällande öfwer råämnet, som genom onda jäsningskrafter (!?) ett flyktigt brännbart alster derur utvecklar sig, och detta kallas sprit eller alkohol, en konstgjord vara, som i sanning är beslägtad med all mörkens yngel (!? ?), och som har gjort så mycket ondt i werlden, att man wäl må anse spriten för asgrundens förade redskap och djefwulens förste minister på jorden" (A. III. s. 7). Wi bedja läsaren om ursäkt för våra utrops- och frågetecken. Wi glossera icke gerna en text på detta sätt; men den anförda är för rhetorisk, att wi med lugnt hjerta funnat affriswa den. Huru sann, huru användbart riktig är den? Hwad som i den säges om bränwinet, det gäller ock om winet. "Det allras först "jeban drufwans" lif är ute och de onda jäsningskrafterna" fått göra sig herrskande. Det är således "ingen Guds gåfwa och intet verk af Skaparen." Och dock heter det i bibeln: "ät Ditt bröd med fröjd och drick Ditt win med godt mod, ty Din verk tackas Gudi." Och dock satte Luther, som kanske äfwen wisste hwad som war ett verk af onda krafter, icke så litet wärde på ett godt glas win och "drack det med godt mod." Nu har det, jemte bränwinet, blifwit "asgrundens förade redskap och djefwulens förste minister på jorden." Och jemte win och bränwin deltaga wäl mycket annat i detta förfärliga ministerium. Huru mycket af hwad wi nyttja är naturproducten? Huru mycket har icke af konsten fått sin egentliga art? Huru mycket har icke tillkommit genom jäsnning, genom smältning, genom kokning, genom torkning, genom andra kemiska processer. Sjelf-

wa ölet, det af nykterhetswännerna så mycket ärade ölet, är ju icke närmare i slägt till naturen än bränwinet? Och derföre skulle det hafwa plats i djefwulens cabinet? Och låtom oss vara något mindre rhetoriske, men något mera nogräknade med innehållet af våra ord! Det allmänna lefwernet skall enligt samma författares mening (N. III. s. 7) "vara så fullt af lögn och fördomar, att hwarje sanningens vän måste känna sig högtidligt manad att vittna deremot." Må då sanningens utbredare wakta sig från att af sin rhetorik ledas alltför långt bort ifrån sanningen! Widare heter det att bränwinet är ett gift. Så kallas det af ansedda physiologer och läkare och efter dem af nykterhetswännerna. Det må så vara. Men gift kan det wäl dock icke kallas annorledes än såwida som nästan allt kan kallas ett gift, eller så wida som det misbrukas. Det må wäl hafwa ett bruk, genom hwilket det icke är gift, och för dettas skuld får det wäl icke utan all inskränkning kallas ett gift? Allmogem wet desutom alltför wäl, att det icke i wanlig mening är ett gift. Måne det icke för allmogens skuld är klokare att undwika benämningen gift? Måne det icke är bättre att efter teori och erfarenhet ådagalägga misbrukets skadlighet än att öfwerdrifwa saken och derigenom både i detta hänseende och i andra göra sig mindre trodd. Man kan wisserligen, äfwen hwad den medicinska werkan af bränwinet beträffar, säga så mycket sant och riktigt mot denna dryck — detta är äfwen de kallaste läkares mening — att man icke behöfwer taga sin tillflykt till falska hyperboler.

Slutligen fäster man i sin iswer mot bränwinet och andra starka drycker icke tillräcklig uppmärksamhet på människo- och statshistoria. Öfwerallt hwar wi se menskligt samhälle, ja öfwerallt hwar wi se människor, der se wi och dessa uppmärksamma på medel att göra deras tillwars angenäm. Deras verksamhet är en ständig werling mellan ansträngning och hwila, mellan arbete och arbetets lön, njutningen, mellan bekymmer och

möda på era och fröjd och wedergwikkelse på andra sidan. Nästan i samma mån som de underkasta sig mödan, behöfwa de och wedergwickelsen. Medlen för den senare äro i olika tider och efter olika culturtillstånd olika; men öfwerallt och allestädes och i alla samhällsstånd hafwa de behöfts och efterföfts och funnits. De kunna icke mera i vår tid och i vårt land än i andra umbäras. Bland dessa wedergwickelsemedel har hos oss — man måste säga olyckligtwis — bränwin blifwit ett hufvudsakligt. Anledningarne dertill äro många; det hör icke hit att här anföra dem. (Mycket goda anmärkingar derom äro att läsa i inbjudningen till Wermländska sällskapet för nykterhet och goda hemseder. F.W. N:o 3). Olyckan af detta förhållande ligger icke deri, att bränwinet blifwit ett wedergwickelsemedel — des hufvudsakliga beståndsdel, alkoholen, har varit detta öfwerallt och allestädes, dit en historia räcker — utan deri, att detta medel tagit en så förfärlig öfverhand. Att wilja utrota det, att i alla des former wilja tillintetgöra alkoholen, är fructlös. Det wore att tillintetgöra något som menfligheten, enligt all historia, har wäsentligen tillegnat sig. Att tillintetgöra någon eller några former deraf, tjenar icke till mycket. De öfriga stola så mycket kraftigare göra sig gällande och nya uppkå. En stor öfwer att tillintetgöra kan wäl för någon tid synas hafwa framgång; men framgången är blott apparent: för de afhuggna hufwudena uppwera nya, och hydran blifwer starkare. Hvad är då att göra? Huru skall då en wiktig del af menfligheten räddas från en nöd, som alla medgifwa wara stor och förödande? Icke på det sätt, att man rentaf fräntager menniskan hwad hon i alla tider har ägt, utan på det, att man låter henne att riktigt nyttja detta. Man kan icke låta den mäktiga floden förswinna; men man kan hindra den från att öfweröfswämma, man kan öppna för den canaler, genom hwilka den kan utan skada utgjuta sig. Man kan icke ur det menfliga lifwet utrota alkoholen; man bör icke ens wilja detta, om

det och wore möjligt; men man kan lägga sig winning derom, att den med förstånd blifwer brukad, i hwilket fall den och brukas med måtta.

Det är just härtill wi wilja komma, swara nykterhetsföreningarne. Den nyttjas med förstånd och måtta, när den nyttjas som läkemedel. På annat sätt behöfwer den icke nyttjas. Jag swarar: nyttjas den icke som läkemedel, när den i rättan tid nyttjas till wedergwälfelse. Tillåta icke nykterhetsföreningarne sjelfwe att den på detta sättet nyttjas i winet och ölet? Är der då en wäsentlig och absolut skillnad mellan detta och den genom destillering wanna alkoholdrycken? Wi tro det icke. Wi tro icke heller, att nykterhetsföreningarne skola komma det mål, som bör wara deras, synnerligen närmare, så länge de antaga eller synas antaga en sådan skillnad och derwid begä sådana fel mot religion och moral, mot psykologi och historia som här blifwit utwisade. Och aldraminst tro wi, att de synnerligen starkt skola närma sig sitt mål, så länge de tillika fortfara med den stolthet, den bitterhet mot olika tänkande, som icke så sällan är synlig i deras skrifter, och med en fanatism, som werkligen icke passar för ett godt ändamål. Hwar och en som icke i allt tänker lika med deras anhängare är en supare, en Guds ords fiende, en rationalist. (Båda de sistnämnda uttrycken betyda ju något när detsamma?) Således kalla nykterhetsföreningarnes medlemmar sig sjelfwe företrädeswis för "nyktre," och derigenom och äfwen uttyckligen, alla andra för "icke nyktre," i uppenbar strid med gällande språkbruk. Och i skrifterna heter det: "Wissa wapen (sådana som af de icke-nyktre nyttjas) äro inför tanklösheten segersälla, men deremot föga mäktiga att inför en tänkande menniska skyla det dryckenskaps-medhåll, det nykterhetshat, som gömmer sig bakom." (B. s. 129). Och på ett annat ställe: "Man ser ofta det skrymteriet, då man gömmer sin sup bak högar af försvar för himmel och jord." (B. I. s. 7). Och hos en annan författare: "Några

som med ett bestämdt och häftigt motstånd egenmäktigt uppträdt som folkets ombud i denna fråga (hvilka dessa äro, weta wi icke, liksom wi ej känna "hvilka hela faculteter" det kan vara, som enligt samme författares yttrande skola vara nykterhetens fiender) hafwa till straff för ett sådant tilltag blifwit den egentliga pöbelmeningens apostlar." (N. I. s. 4). Den som skrifwer dessa ord får wäl "för sitt tilltag" underkasta sig att beta "en den egentliga pöbelmeningens apostel;" men hwad han kan försäkra de affrisna ordens författare är det, att han "bakom högarn" af sina argumenter icke "gömmar någon sup," att han icke har "något dryckenstapsmedhåll, något nykterhets-hat att skyla," liksom att han känner ganska många med honom lika tänkande, med hvilka förhållandet är detsamma. Är han misnöjd med ord sådana som dessa, så är det således icke derföre, att de träffa honom sjelf, utan derföre att de aflägsna alla sansade från att i någon mån förena sig med de wälmenande isfrarne, och således hindra dessa från att uträtta hwad annars möjligtwis låge i deras makt. Rationalismen och dess motsats supstitutionen få ock sina slängar. "Det är dock artigt att se, huru öfvertro och rationalism sammanträffa i denna fråga och hvilka kraftiga handtag de lemna hwarandra. Båda äro de ifriga motståndare af nykterhetsreformen." (Skänsta Correspond. 1838, N:o 27). Här om är icke mycket att säga, då icke ens rikets ständer få vara ognagade. "Kungen," heter det, "stiftar ej lagar för bränwinebränningen, utan rikens ständer. Antingen sen J, att man plägar sticka till riksdagen de rika som bränna, de må supa eller ej, eller de fattiga, som ej bränna men supa? Således förstån J nog att så länge de rika ha winst af att bränna, bränningen ej förbjuds wid riksdagarne." (W. I. s. 2). Will man äntligen hafwa prof på en i våra dagar rätt wackert uttryckt nitälstan, så läse man följande: "Sätt en swafwelssticka till bränwinet och se — det

brinner som en blå låge, och sedan är det blott kumt watten quar. Det wattenet gör hwarken ondt eller godt — men den blå elden, den är det som gör Din farbror så blå om näsan, Din morbror så röd i ögonen, Din far så darrande, då han tar första supen, Dig sjelf så blek med krämpor i mage och slemhosta. Tycker Du att blå eld är något att dricka? Bed Gud Du må slippa dricka eld både i tid och ewighet." (B. I. s. 6.) Och på ett annat ställe: "alkoholn går som en willoande in öfwerallt der starka drycker begagnas; ty det är den som gör dem så smakliga och förföriska; det är den som känder begärelsens eld i våra lemmar, och som brinner i sjelfwa den wättska, som uttages ur den döde drinkarens hjerna. Spriten har ingen födande kraft, den blott retar och fräter på alla kroppens delar, hwilka aldrig kunna mottaga eller upplösa den; men med själen tyckes den ingå en så mycket närmare förening och när Du dricker Ditt rusgift, så är det egentligen själen och icke kroppen som Du dermed besmittar, ty det är den förra och icke den senare som dermed kan införlifwas. Ser Du nu hwarföre bränwinet är Dig så kärt? Märker Du nu hur uppenbarligen djefwulen fångar Dig dermed, och måste Du icke fasa wid den tanken att en ond ande likasom förmäler sig med Din inwärtas memmiska, när Du insuper den kära drycken." (A. III. s. 7). Swart will man wäl hän med detta språk? Har man dermed någon mening, så kan man hos sansade åhörare och läsare — och sådana önskar man sig wäl dock wid sina föredrag — endast åstadkomma ett af twenne, sorg öfwer det phrenetiska eller löje åt det förwridna i orden; hwarken sorgen eller löjet kan wara till gagn för den sak, som orden skola besrämsa. Har man åter ingen mening med orden, will man med dem blott öfwa en kraftig folkrhetorik, hwilket wäl till författarnes heder torde böra anses som det sannolikaste, så så författarne ursäktat, att mången anser denna rhetorik som föga ädel. Ett helt annat språk, också hördt i nykterhetsföreningarne, är wäl det som

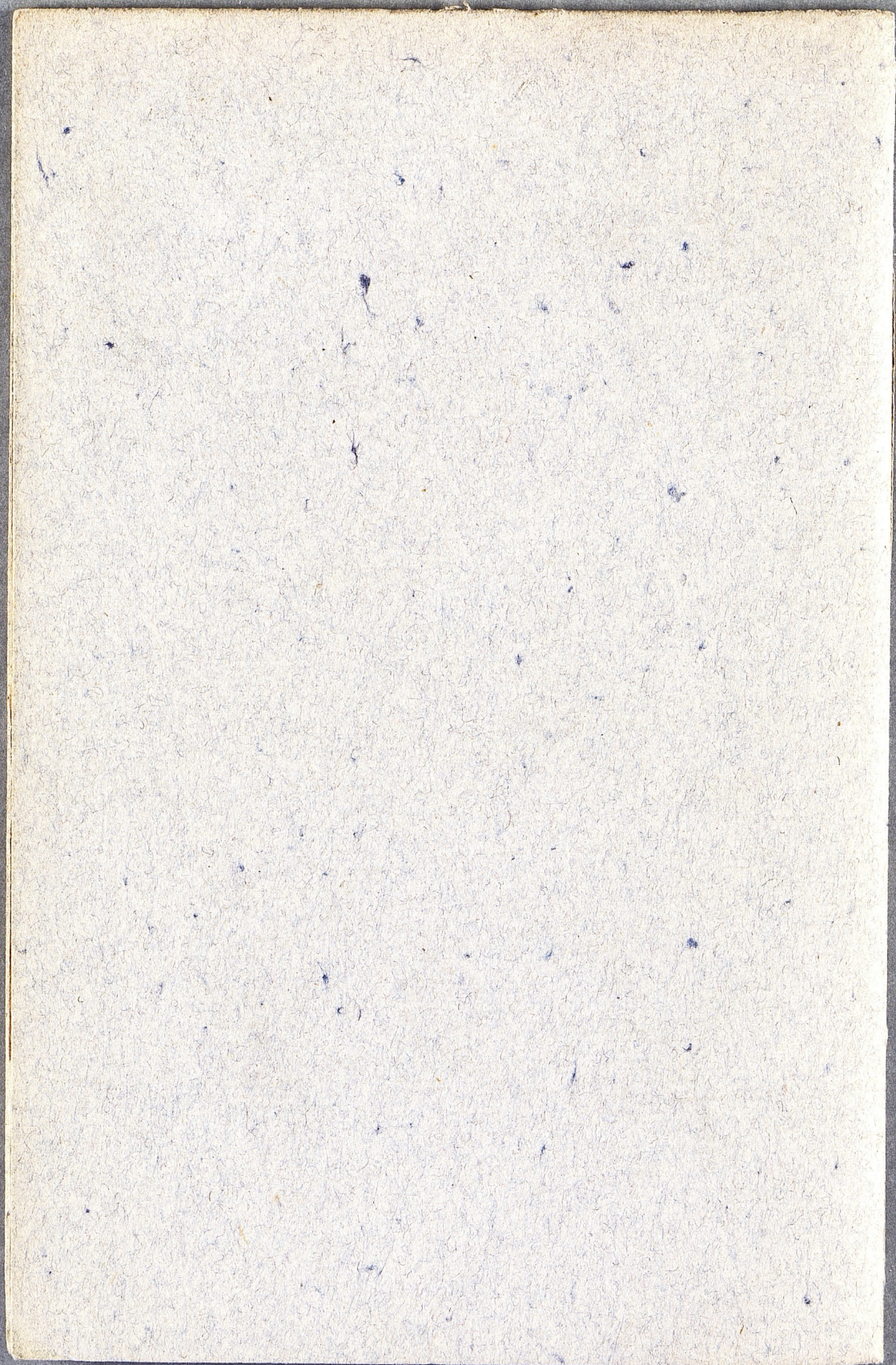
lyder sålunda: "Wi wilja verka endast genom skäl och bewis, icke genom något slags twång; ja, wi äro så långt derifrån, att om det stode i vår makt att förbjuda brännvin, wille wi icke falla på det orädet. Wi wänta mera framgång genom sakmod och ihärdighet än genom häftigt påtrugande; ty tänkesätten måste besegras, innan handlingen kan rättas med bestånd. Wi wilja helbre med uppriktig kärlek bewisa vår benägenhet att söka andras förmån än med ofördragsamhet herrska öfwer wilsfördä bröder." (F. I. s. 27). Så talar den christliga besinnigen. Så talar den man, som icke blott will ett ändamål, utan äfwen eftertänker de medel, som äro tjenligast för dess winnande.

Men man frågar oss tillbaka, hwarthän wi sjelfwe wilja med allt vårt tal fram och åter. Nykterheten wilja wi beskränja, nykterhetsföreningarne förkasta wi icke, och dock lägga wi på dessa allahanda lack och lyten. Hafwa de lyten, så må dessa sägas dem, att de må kunna bortskära dem. De må sålunda bortskära sitt högmod och sin ofördragsamhet. De må bortskära sin benägenhet att bilda partier, att bland folket införa ett schibboleth, hwarpå de trogne skola igenkännas från de otrogne. De må besinna att supens bortläggande likaså litet ger, som dess nyttjande borttager någon christendom. De må bortskära sina alltför öfwerdrisna fordringar. De må bortskära sina löje och harm uppväckande kraförd. De må bortskära den inbillningen, att de äro i besittning af ett universalmedicament, hwarmed all werldens skador skola botas. De må gå sin wäg fram, stilla och anspråkslöft, med sans och måtta, med kärlek och ihärdighet. Då skall en hwar akta dem; då skola de icke göra sig förtjenta af någons åtlöje. Och då skola de också kunna uträtta något; då skola de kunna verka på mångens öfwerlygelse; då skola de erhålla icke de stora antalen af medlemmar, men medlemmar, på hwilka de kunna lita. Och då skola de äfwen wäcka många, som wäl icke tro sig böra förena sig med

nykterhetsförbunden, men dock blifwa uppmärksamma på sina menfliga och medborgliga förbindelser, och handla både för sig sjelfwe och för andra i öfwerensstämmelse med dessa; och mellan de ena och de andra skall der då wara frid, och de skola icke förkättra hwarandra eller kalla hwarandra Belials barn, utan hwaradera partiet skall gå sin väg och uträtta det något, som hwaradera kan åstadkomma.

Det något, säga wi. Hwarföre wi icke säga allt, hwarföre wi icke ens säga något rätt betydligt, något rätt afgörande, hafwa wi redan tillkännagifwit. Wi tro icke, att sådant kan åstadkommas genom någon yttre makt, genom någon förening af menniskor. Kraftigare medel fordras, medel som verka inifrån och derföre verka genomgripande. Det heter, efter vår öfwertygelse fullkomligen riktigt, i inbjudningen till Wermäländska föreningen för nykterhet och goda hemseder, "att det är ett säfänt bemödande att motarbete dryckenskapslasten såsom blott symtom." Des infre orsaker och anledningar måste uppsökas och afhjelpas. Detta uppsökande och afhjelpande är för dagen ett af de stora stats- och kyrkofproblemena i nordens. Må wid des lösande, wid de rätta medlens bestämmande, hwarfen sådana glömmas, som verka direct och genast — till sådana räkna wi goda economiska författningar, goda författningar om brännvinsbränning, om krogställning, om socknepolis, om fattigwård — eller sådana som verka medelbart och långsamt, men derföre icke mindre säkert — en förnuftig folkskolefostran, goda folklärares bildande och anställande, rättfärdighet förstånd och kraft i de borgliga och kyrkliga förvaltningsgrenarne och mera dermed sammanhängande. Detta är i allmänhet en stats helse; finnes den, så behöfwer man icke frukta för partiela sjukdomar: är den borta, så laborerar man förgäfves med botande af partiela åkommor.

www.books2ebooks.eu